20. Kadına Ayrılan Yerden Çıkmak: Hiroko Oyamada'nın *Çukur* ve Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* Romanlarında Yönelim, Hareketlilik ve Toplumsal Cinsiyet [1]

Barış AĞIR [2]

APA: Ağır, B. (2026). Kadına Ayrılan Yerden Çıkmak: Hiroko Oyamada'nın Çukur ve Ayfer Tunç'un Kuru Kız Romanlarında Yönelim, Hareketlilik ve Toplumsal Cinsiyet. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (54), 377-395. **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.23552810

Öz

Hiroko Oyamada'nın *Çukur* ve Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanlarında kadınların başka bir yere taşınabilmesi, kendi hayatları hakkında karar verebilmesiyle her zaman örtüşmez; taşınmayı mümkün kılan aile desteği kimi durumlarda bağımlılığı artırırken yıllarca ayrılamadıkları ev, mülkiyeti üzerinde söz sahibi olduklarında bir yolculuğun giderlerini karşılayabilir. Bu çalışma, söz konusu farklılığı bakım sorumlulukları, ücretli emek, konut ve ulaşım imkânları üzerinden tartışarak iki romandaki hareketlilik deneyimlerini karşılaştırmaktadır. Sara Ahmed'in "yönelim", "yönsüzleşme" ve "yeniden yönelim" kavramları ile Doreen Massey'nin "ilişkisel mekân" ve "iktidar geometrisi" yaklaşımı, karakterlerin kendilerinden beklenen hayatlarla kendi istekleri arasındaki mesafeyi incelemek üzere birlikte kullanılmaktadır. Karşılaştırmalı yakın okumada aile içi konuşmalara, kadınlara seslenme biçimlerine, ev işleri ile çalışma hayatının ilişkisine ve yolculuk hazırlıklarına odaklanılmaktadır. *Çukur* romanında Asa, kocasıyla birlikte taşınmayı kabul ettiğinde işini bırakmakta ve onun ailesinin yanına yerleşmektedir; kira ödememeleri ortak giderleri azaltır, fakat kendi ücretini kaybeden Asa yeni çevrede kolayca iş bulamaz, ev dışında ulaşabileceği yerler de ulaşım güçlüğü yüzünden azalır. *Kuru Kız* romanının kahramanıysa annesine, babasına ve kardeşine baktığı evden, onların ölümünün ardından ayrılmaya hazırlanır. Evi satma kararı çevresindekilerin itirazıyla karşılaşsa da satış işlemlerini yürütür ve eline geçen parayla Ushuaia yolculuğunu hazırlar; çocukken harcadığı paranın hesabını babasına veren kadının artık nerede yaşayacağına kendisinin karar vermesi, romandaki değişimin başlıca örneklerindendir. Gideceği yeri ve ulaşımı araştırması da ancak kendi kullanımına ayırabildiği zaman içinde gerçekleşir. İki romanda bu değişimlerin sınırları da anlatılmaktadır: Asa çukurdan çıktığında yine aynı ailenin yanında yaşamakta, Tunç'un kahramanı ise uzaklaştığı evde yaptığı işlere benzeyen işleri bu kez geçimini kazanmak için üstlenmektedir. İnceleme, evlilik durumları farklı olan kadınların bakım emeği bakımından benzer beklentilerle karşılaşabildiğini, buna karşılık konut ve gelir üzerindeki karar yetkilerinin hareketlerine farklı sonuçlar kazandırdığını savunmaktadır. Her iki romandaki ücretli çalışma deneyimi de bu nedenle aile dışına çıkmanın sağladığı imkânlarla devam eden eşitsizlikler birlikte

---

[1] **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: % 7
Etik Şikayeti: editor@rumelide.com
Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 19.09.2026-**Kabul Tarihi:** 22.10.2026-**Yayın Tarihi:** 23.10.2026; **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.23552810
Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkutata Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü / Assistant Professor, Osmaniye Korkut Ata University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Language and Literature (Osmaniye, Türkiye), **eposta:** barisagir@osmaniye.edu.tr **ORCID ID:** https://orcid.org/0000-0002-7132-5844 **ROR:** https://ror.org/03h8sa373

değerlendirilerek ele alınmaktadır. Karakterlerin kararlarını uygulamak için kimlerden destek aldıkları ve bu desteğin koşullarını ne ölçüde belirleyebildikleri, kendi başlarına hareket edebilmelerini anlamak bakımından önem taşımaktadır. Çalışmanın vardığı sonuca göre kadınların özgürleşmesini değerlendirmede katettikleri mesafeden önce, nerede yaşayacaklarına, kimin için çalışacaklarına ve hangi sorumlulukları üstleneceklerine karar verebilme imkânlarına bakılmalıdır; yer değiştirme, bu imkânları genişlettiği ölçüde hayatlarını kendi istekleri doğrultusunda kurmalarına katkıda bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Karşılaştırmalı edebiyat, toplumsal cinsiyet, yönelim, hareketlilik, mekân

Leaving The Place Assigned to Women: Orientation, Mobility and Gender in Hiroko Oyamada's *The Hole* and Ayfer Tunç's *Kuru Kız* [3]

Abstract

In Hiroko Oyamada's *The Hole* and Ayfer Tunç's *Kuru Kız*, a woman's ability to move elsewhere does not necessarily give her greater authority over her own life: family support can make relocation affordable while increasing her dependence, whereas a house she has been unable to leave for years can finance a journey once she gains control over its sale. This article compares these different experiences of mobility through care responsibilities, paid work, housing, and access to transport. It brings Sara Ahmed's concepts of "orientation", "disorientation", and "reorientation" into conversation with Doreen Massey's "relational account of space" and "power-geometry" to examine the distance between the lives expected of the characters and the lives they wish to pursue. Comparative close readings attend to family conversations, forms of address, the relationship between domestic tasks and employment, and the practical preparations for travel. Asa gives up her job when her husband is transferred and the couple moves into a house belonging to his family. The saving on rent comes at the cost of her earnings, and the scarcity of jobs and transport in the new neighbourhood makes domestic tasks increasingly central to her day. In *Kuru Kız*, the deaths of the protagonist's relatives end the care duties she has performed since childhood; selling the house and preparing for Ushuaia then allow her to direct money and time towards a wish of her own. Neither novel ends the inquiry at the moment of departure. Asa comes out of the hole to resume life near her husband's family, while Tunç's protagonist earns a living abroad by doing work that resembles her former household duties. The women's different marital situations offer no simple explanation for how much freedom they gain, since both have been expected to devote their days to relatives. What distinguishes their departures is partly the authority each has over the house: Asa accepts accommodation provided by her husband's family, whereas Tunç's protagonist can decide to sell and use the proceeds to leave. Employment keeps Asa near her husband's family, while Tunç's protagonist works for an employer who makes excessive demands. Neither woman can treat wages as the end of her negotiations over work. The article therefore reads the journey through the choices a woman can make once she has arrived and begun to arrange her days there. Control over her time, access to money she can spend, and the possibility of choosing whom to rely on provide more precise measures of that change than the distance she travels.

Keywords: Comparative literature, gender, orientation, mobility, space

[3] **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received – Turnitin /Ithenticatge, Rate: 7 %
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, Article Registration Date: 19.19.2026-**Acceptance Date:** 22.10.2026-**Publication Date:** 23.10.2026; **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.23552810
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Hiroko Oyamada'nın *Çukur* romanında Asa, kocasıyla birlikte taşındıktan sonra günün büyük bölümünü evde geçirmeye başlar; Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanında ise yıllardır evin bakımını üstlenen kadın, yakınlarının ölümünden sonra oradan ayrılmak üzere hazırlık yapar. Oyamada'nın romanında taşınmak kadını aileye daha fazla bağlarken Tunç'un romanında bakım görevlerinin sona ermesi, gitme isteğine zaman ayırabilmesini sağlar. Bu makale, 2014'te Japonca yayımlanan ve Hüseyin Can Erkin'in çevirisiyle 2022'de Türkçeye kazandırılan *Çukur* ile Tunç'un 2023 tarihli *Kuru Kız* romanını, kadınların yer değiştirmesinin hayatları hakkında karar verme imkânlarını nasıl etkilediği sorusu etrafında karşılaştırmaktadır. Asa işini bıraktığında kocasının ailesine ait bir evde kira ödemeden oturabilecek, fakat kendi ücretinden vazgeçecek ve ulaşımın güç olduğu bir yerde yeniden iş arayacaktır. Ayfer Tunç'un romanının isimsiz kahramanı da Ushuaia'ya gitmeden önce oturduğu evi satmak, parasını yolculuğa ayırmak ve hiç tanımadığı bir yerde yaşayabilmek için gerekenleri öğrenmek zorundadır. İkisi de aileye ait konutlardan yararlanır, ancak bu konutların sağladığı imkânlar birbirine benzemez. Asa'ya oturması için sunulan evi onun tasarrufundaki bir mülk gibi kabul edemeyiz; Kuru Kız'ın ayrılabilmesindeyse evi elden çıkarma kararını uygulayabilmesi belirleyicidir. Romanları yalnızca bir gitme isteğinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakarak okuduğumuzda, bu isteğin bedelini kimin ödediğini ve kararın ardından kadınların hangi işlerle uğraştığını atlamış oluruz. Evlilik durumları da böyle bir karşılaştırma için tek başına yeterli bir ölçüt sunmaz. Kuru Kız'ın evlenmeden geçirdiği yıllarda ailesinin ihtiyaçlarını üstlenmiş olması, gelin olarak geldiği evde kocası için yemek hazırlayan Asa'yla aralarındaki farkı küçültür; birinde kız evlattan, diğerinde eşten beklenen, gününü başkalarının bakımına ayırmasıdır. Bu beklentinin zamanla nasıl benimsendiğini Sara Ahmed'in "yönelim" kavramıyla okuyacağım. Kadınların alıştıkları hayatın dışına bakabildikleri anlarda, o güne kadar yaptıkları işleri ve kullandıkları zamanı sorgulayabilecekleri bir aralık oluşur: Asa'nın yürüyüşünü kesen düşüşü ile Kuru Kız'ın yolculuk hazırlıkları bu açıdan karşılaştırılacaktır. *Çukur*dan çıktığında Asa'nın elinde, başka bir yerde yaşamasını sağlayacak yeni bir gelir bulunmaz; Tunç'un kahramanının gidişinde ise konutu paraya çevirebilmesi belirleyicidir. Doreen Massey'nin "ilişkisel mekân" ve "iktidar geometrisi" kavramlarına da bu ayrımı açıklamak için başvurulmaktadır. Makalenin amacı, kadının yer değiştirmesini özgürleşme olarak değerlendirebilmek için, bu değişikliğin zamanını ve geçim olanaklarını kullanma yetkisine nasıl yansıdığına bakılması gerektiğini ortaya koymaktdor. Dolayısıyla karşılaştırma varılan yerde de sürecek; Asa'nın evdeki görevlerinin, Kuru Kız'ın ise lokantadaki çalışma koşullarının kendi kararlarıyla kurabilecekleri hayatı nasıl etkilediği tartışılacaktır.

Karakuş, *Kuru Kız*'ı Oidipus karmaşası, kötülüğün sıradanlığı ve iğrençlik kavramlarıyla okurken kahramanın hayatındaki değişimin başlangıcını kardeşinin ölümüne bağlar: "Kardeşinin ölümü, kız için gerçek anlamda bir özgürlüğün ve rahatlamanın da başlangıcı olur" (2024, s. 126). Bu yorumdan hareket ettiğimizde, incelemeyi sürdürmemiz gereken bir aralıkla karşılaşırız: artık kardeşine bakmak zorunda olmayan kadının önünde, Ushuaia'ya gidecek bileti almak ve nerede kalacağını öğrenmek gibi daha önce uğraşmadığı işler vardır. Bakımın bitişiyle ayrılış arasındaki satış ve hazırlık işleri, makalede bu yüzden üzerinde durulan ayrıntılardır; kahramanın rahatlayabilmesinin ardından, elinde kalan zamanla mülkü gitme isteği için nasıl kullanabildiği araştırılmaktadır. Soysal Eşitti'nin (2024) bedensel özellikler üzerinden verilen adı ve çevrenin kadına yüklediği kimliği tartışması, ayrılmak istediği hayatın nasıl tanımlandığını anlamaya elverişlidir. Karacar'ın (2025) evdeki nesnelerle iletişim araçlarını kültürel dönüşüm içinde ele aldığı inceleme ve Arslan Yıldız'ın (2025) mevsimlerin karşıtlığıyla olay örgüsü arasında kurduğu bağ, kahramanın çevresindeki değişikliklere ve ayrılışın anlatılma biçimine odaklanır. Oyamada'nın "Spider Lilies" öyküsüyle Matsuda Aoko'nun "Enoki" öyküsünü karşılaştıran Buriticá Alzate ise emzirme deneyimini ve doğa imgelerini aile baskısıyla birlikte okuyarak, anlatıların "aile

ilişkileriyle ve emzirme sorunuyla eleştirel biçimde hesaplaştıkları" (2024, s. 243)4 sonucuna varır. *Çukur*'daki kuşaklar arası baskıya da değinmesi (s. 228), Asa'nın yaşadıklarını Oyamada'nın aile ilişkilerine yönelik ilgisi içinde okumaya olanak verir. Bununla beraber, bu makalenin ele aldığı romanda bedene tam gelen toprağın rahatlığı, kadının oradan çıkamamasıyla birlikte yaşanır; barınma kolaylığıyla hareket güçlüğü arasındaki bu gerilim, öyküler üzerine yapılan incelemeden ayrılan bir yakın okuma gerektirir. Ahmed'in "bedensel yönelim" anlayışı ile Massey'nin hareketi denetleme yetkisi arasında kurulacak bağ, bakımın sürmesi veya bitmesinden sonra kadınların yapabileceklerini birlikte tartışmanın kuramsal dayanağıdır. Yakın okuma, kahramanların yaşadığı sarsıntının ardından konut, bakım zamanı ve ulaşım araçları üzerinde ne kadar söz sahibi olabildiğini karşılaştırır; böylece anlatıdaki dönüşüm, kendi başına verilmiş bir kararın sonucu olarak bırakılmadan, o kararın uygulanabileceği ilişkiler içinde değerlendirilir. Bu çalışmanın alana önerdiği katkı, iki romanı ortak bir kadınlık deneyimine indirgeyen bir benzerlik listesi kurmaktan çok, birinde barınmayı güvenceye alan kaynağın diğerinde ayrılmayı mümkün kılan kaynağa nasıl dönüştüğünü açıklamaktır. Bu çerçevede *Çukur* ile *Kuru Kız*, kadınların özgürlüğünü uzaklaşmanın büyüklüğüyle ölçmenin sınırlarını farklı anlatım yollarıyla tartışmaya açan iki metin olarak ele alınmaktadır.

Yönelim ve iktidar geometrisi

Sara Ahmed, *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others* [*Kuir Fenomenoloji: Yönelimler, Nesneler, Ötekiler*] adlı kitabında yönelimi, bedenin bulunduğu mekân ve erişebildiği nesnelerle ilişkisi üzerinden ele alır. Kitabın girişinde amacını, "bu kitapta ayrıca, bedenlerin erişilebilir olan, bedensel ufuk içinde bulunan nesnelere yönelerek nasıl şekillendiğine ilişkin bir yaklaşım sunuyorum" (2006b, s. 2) sözleriyle açıklar. Kişinin neye yönelebildiği, nerede bulunduğuyla ve çevresinde nelere ulaşabildiğiyle bağlantılı olduğundan Ahmed, yönelimi dünyayı algılama ve başkalarıyla ilişki kurma biçimlerimizle birlikte düşünür: "Yönelimler, mekânda nasıl yaşadığımızın yanı sıra, birlikte yaşadığımız bu dünyayı nasıl kavradığımızı ve enerjimizi ve dikkatimizi 'kime' ya da 'neye' yönelttiğimizi şekillendirir" (s. 3). Bu açıdan yönelim, kişinin nereye gitmeye karar verdiği kadar çevresini hangi konumdan algıladığıyla, kimlere ya da nelere ulaşabildiğiyle de ilgilidir. Ahmed'in çizgi kavramıyla anlattığı yaşam yolları, tekrarlanan davranışlar ve toplumsal beklentilerle zaman içinde yerleşir. Ahmed bu ilişkiyi şöyle açıklar: "Çizgiler hem izlendikleri için yaratılır hem de yaratıldıkları için izlenir. Bizi yönlendiren çizgiler, gerek düşünce çizgileri gerek hareket çizgileri olarak, bu anlamda performatiftir" (2006a, s. 555). İnsanlar aynı yolları izledikçe bu yollar alışılmış hâle gelir ve başkalarının da benzer bir hayat sürmesi beklenir. Böylece normal sayılan bir hayatın nasıl yaşanması gerektiğine ilişkin beklentiler, gündelik davranışlarla pekişir. Ahmed, *Feminist Bir Yaşam Sürmek* kitabında ise bu beklentilerin insanların geleceklerini nasıl şekillendirdiğini ele alır. Toplumsal normlar, bazı davranışları yasaklamanın yanında, insanlara belirli yaşam biçimlerini uygun görür ve geleceklerini buna göre kurmalarını bekler. Bu çerçevede bakım işlerini her gün aynı kişinin yapması, onun zamanını nasıl geçirdiğiyle hangi hayatı kendisine mümkün gördüğünü birbirine bağlar; alışılmış görevlerin dışındaki uğraşlar, yalnızca istek duymakla erişilebilir hâle gelmez. Romanlardaki kadınların başka bir yere gidebilmesini tartışırken de önce hangi ihtiyaçlar için hazır bulunmalarının beklendiğine bakmak gerekir, çünkü bir yolu tekrar tekrar izlemek, başka yolları araştırmaya ayrılabilecek zamanı azaltabilir. Aile ilişkileri içinde uygun bulunan geleceğin ne olduğu, gündelik işlerin kime verildiğine ve kimden yardım beklendiğine bakıldığında somutlaşır. Ahmed, iktidarın bedenleri bu yollara nasıl yönlendirdiğini şu sözlerle açıklar:

> İktidarın nasıl bir yönlendirme şekli olarak bedenleri belli yollara yönelterek işlediğini, böylece

4 Bu makalede İngilizce kaynaklardan yapılan çeviriler aksi belirtilmedikçe bana aittir.

> bedenlerin belli bir yolla karşı karşıya kaldıklarını, biçimlendirilmiş bir geleceğe doğru ilerlediklerini fark ettim. Sosyal dünyanın nasıl düzenlendiğinin farkına vardıkça normlar elle tutulur şeyler olarak görünür. Böyle zamanları düşünüyorum, mesela, bir oyuncakçıya girdiğinizde, bu çarpıcıdır (2018, s. 67).

Toplumsal cinsiyet beklentileri, bedenin nasıl değerlendirildiğini ve kişinin ne kadar yer kaplayabileceğini etkilerken nereye gitmesinin, neyi istemesinin ve nasıl bir hayat sürmesinin uygun görüldüğünü de belirler. Ahmed, kadınların bu beklentilere uyarken hareket alanlarının nasıl daraldığını şu sözlerle anlatır: "Uyumlu olmak için daha az yer kaplarız. Ne kadar uysal olursak o kadar az yer kaplamak zorundayız. Toplumsal cinsiyet daralan bir ilmektir" (2018, s. 44). Gündelik alışkanlıkların bir parçası hâline gelen bu beklentiler, kadına nerede duracağını, nasıl davranacağını ve nereye yöneleceğini öğretir. Kadın, zamanla hareket alanını sınırlayan bu düzene alışabilir ve onun içinde yolunu bulmayı öğrenebilir. Alıştığı düzen sarsıldığında ise davranışlarına yön veren dayanaklar zayıflar; nasıl yaşayacağı ve hangi yöne ilerleyeceği belirsizleşebilir. Sara Ahmed'in "yönsüzleşme" kavramı, kişinin çevresinde yolunu bulmasını sağlayan alışkanlıkların ve dayanakların sarsılmasını anlatır. Ahmed, *Queer Phenomenology*'nin sonuç bölümünde bu deneyimin bedensel boyutunu şöyle açıklar: "Bedensel bir duygu olarak yönsüzleşme huzursuz edici olabilir ve kişinin zemine duyduğu güveni sarsabilir" (2006b, s. 157). Kişinin çevresiyle kurduğu alışılmış ilişki bozulduğunda, gündelik hayatında güvendiği şeyler de belirsizleşir. Bu durum, başka seçenekleri fark etmesini sağlayabilir veya kaybettiği güveni yeniden kazanmak için eski düzene tutunmasına yol açabilir. Ahmed'in "yönsüzleşme her zaman radikal değildir" (s. 158) uyarısı, alışılmış hayatın kesintiye uğramasının kişiyi kendiliğinden özgürleştirmeyeceğini hatırlatır. Burada önemli olan, kişinin yaşadığı sarsıntının ardından hangi ilişkilere yöneleceği ve hayatını nasıl sürdüreceğidir. Ahmed, *Feminist Bir Yaşam Sürmek*'te lezbiyen feminizm bağlamında tartıştığı yeniden yönelmeyi, kadınlardan beklenen yaşamı değiştirme çabasıyla ilişkilendirir: "Kadın olurken zaten belli bir yola yönlendirildiysek, o zaman farklı bir şekilde kadın olmak bir yeniden yönelme gerektirir" (2018, s. 305). Bedenin hangi imkânlara yönelebileceği sorusu, Doreen Massey'nin mekân anlayışında toplumsal ilişkilerin nasıl düzenlendiğine uzanır. Massey, *For Space* [*Mekân İçin*] adlı kitabında mekânın ilişkilerden oluştuğunu ve farklı hayatlarla güzergâhların burada bir arada bulunduğunu savunur. Ona göre mekânın oluşumu sürekli devam eder. Mekânı "karşılıklı ilişkilerin ürünü" (2005, s. 9) olarak tanımlar ve "daima kuruluş hâlinde" (s. 9) olduğunu belirtir. İnsanlar arasındaki yakınlıklar, çatışmalar ve güç eşitsizlikleri, yaşadıkları mekânların nasıl oluştuğunu ve kullanıldığını etkiler. Bu yaklaşımla ev, mahalle ve taşra, içlerinde sürdürülen ilişkilerle anlam kazanan ve bu ilişkiler değiştikçe değişen yerler olarak ele alınabilir. Massey, *Space, Place, and Gender* [*Uzam, Mekân ve Cinsiyet*] kitabında ise mekân ile toplumsal cinsiyet arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceler. Toplumsal cinsiyet beklentileri mekânların nasıl kullanılacağını belirlerken mekânın düzenlenişi de kadınların nasıl yaşayabileceklerini ve kendilerini nasıl tanımlayabileceklerini etkiler. Massey, mekânın toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerindeki etkisini şu sözlerle açıklar:

> Mekânların/yerlerin simgesel anlamından ve ilettikleri açık biçimde toplumsal cinsiyetlendirilmiş mesajlardan doğrudan şiddet yoluyla dışlamaya kadar, mekânlar ve yerler yalnızca kendileri toplumsal cinsiyetlendirilmiş değildir; böyle olmalarıyla toplumsal cinsiyetin kurulma ve anlaşılma biçimlerini hem yansıtır hem etkiler. Kadınların hareketliliğinin hem kimlik hem de mekân bakımından sınırlandırılması, bazı kültürel bağlamlarda tabi kılmanın başlıca araçlarından biri olmuştur [...] Kadınları ev içi alanla sınırlandırma girişimi, hem doğrudan mekânsal bir denetim hem de bu yolla kimlik üzerinde toplumsal bir denetimdi. 'Kadının yeri?' başlıklı çalışma, kadınların 'ekonomik olarak etkin' hâle gelmesinin bazı çevrelerde yarattığı kaygıda, ev ile iş yerinin mekânsal ayrılığının taşıdığı özgül (ancak benzersiz olmayan) öneme dikkat çekerek bu konuyu örneklendirir (s. 179).

Bu alıntıda kadınların ev içi alanla sınırlandırılması, hareket edebilecekleri yerlerle kendilerini tanımlama biçimlerine birlikte müdahale eden bir uygulama olarak tartışılır; ev ile iş yerinin ayrılması,

bu nedenle kadınların ücret kazanmasının ötesinde, aile dışındaki insanlarla nerede karşılaşabileceklerini ve hangi ilişkileri kendi kararlarıyla sürdürebileceklerini de etkiler. Massey'nin incelediği örneklerde kadınların çalışmasına yönelik kaygı, kendi gelirlerini kazanmaları ve evin dışına çıkmalarıyla ilişkilidir. Massey'in Lancashire ile Hackney karşılaştırması, İngiltere'de kadınların ücretli işlerini evde ya da fabrikada yapmalarının hayatlarını nasıl etkilediğini ele alır. Lancashire'daki kadınlar pamuklu dokuma fabrikalarında çalışmak için evden ayrılırken Londra'nın Hackney bölgesinde giysi üretimi yaygın olarak evlerde yapılır (ss. 197–198). Her iki çalışma biçimi de kadınlara gelir sağlar. Ancak fabrikada çalışmak, kadınların aile dışındaki insanlarla ilişki kurmasına ve kamusal yaşama katılmasına olanak tanır. Evde ücretli iş yapan kadınlar ise ev işlerini ve bakım sorumluluklarını üstlendikleri mekânda çalışmayı sürdürür. Massey, kadınların çalışmak için evden ayrılmasının ataerkil denetim açısından neden tehdit sayıldığını şöyle açıklar: "Bu, en az iki açıdan bir tehditti: Kadınların ev içindeki rollerini yerine getirme isteğini sarsabilirdi ve onlara başka bir dünyaya, kamusal dünyaya, 'aile ve koca tarafından tanımlanmayan bir hayata' girme olanağı veriyordu" (s. 180). Bu tarihsel karşılaştırmayı romanların okunmasına taşıdığımızda, gelirin miktarı kadar işin hangi ilişkiler içinde yapıldığına ve işten sonra bakımın nasıl paylaşıldığına bakmak gerekir. İşyerinden dönüldüğünde hazırlanacak yemeğin ve verilecek bakımın kimin sorumluluğunda olduğu bilinmeden, dışarıda çalışmaya başlayan kadının gününde neyin değiştiğini değerlendirmek güçtür; çalışma saatlerinin bitmesiyle evdeki sorumlulukların başlaması, iki ayrı mekâna yayılan tek bir mesaiye de dönüşebilir. "Kadının yeri" ifadesi, bu bakımdan, çalışmasına izin verilen yerle hayatının geri kalanında hazır bulunmasının beklendiği yer arasındaki gerilimi içerir. Mekânsal ayrımın değeri, karşılaşılabilecek kişiler ve kurulabilecek bağlar kadar, bu bağları sürdürebilmek için ayrılabilen zamanla anlaşılır. Massey'nin "iktidar geometrisi" kavramı, insanların yer değiştirme imkânlarını ve bu hareketin koşulları üzerinde ne kadar söz sahibi olduklarını birlikte ele alır. Kişiler ve toplumsal gruplar, hareketi başlatma, yönlendirme ve sonuçlarından etkilenme bakımından farklı konumlarda bulunur. Massey bu farklılıkları şöyle açıklar:

> Farklı toplumsal gruplar ve bireyler, bu akışlar ve bağlantılar karşısında birbirinden çok farklı konumlarda bulunur. Mesele, önemli bir boyutu olsa da, yalnızca kimin hareket edip kimin etmediğiyle sınırlı değildir; akışlar ve hareket üzerindeki iktidarla da ilgilidir. Farklı toplumsal gruplar, zaten farklılaşmış olan bu hareketlilikle farklı ilişkiler kurar: Bazı insanlar bu süreç üzerinde diğerlerinden daha fazla denetim sahibidir; bazıları akışları ve hareketi başlatırken diğerleri başlatmaz; bazıları bunların etkilerine diğerlerinden daha fazla maruz kalır; bazıları ise fiilen bu süreçlerin içinde hapsolur (s. 149).

Bir yolculuğu başlatabilen kişiyle kendisi için belirlenmiş güzergâhı izleyen kişi, aynı mesafeyi katederken bile hareket üzerinde eşit söz sahibi olmayabilir. Tim Cresswell, "düzen ve öngörülebilirlik üretmek, yalnızca mekânda sabitlemekle değil, hareketi belirli kanallara yönlendirmekle ilgilidir" (2010, s. 24) derken yerinde tutmanın yanında bir yere gitmenin usullerini belirlemeyi de denetimin kapsamına alır. Bakımla ilgili güncel hareketlilik araştırmaları, bu ayrımı evin sınırlarını aşan işler üzerinden geliştirmeye elverişlidir. Washington, D.C. ve çevresindeki yolculukları inceleyen Passman, O'Hara ve Levin-Keitel, ulaşım sistemlerinin önceliklerini tartışırken "D.C.'nin otobüs ve metro sistemleri, öncelikle çoğunlukla erkeklerin gerçekleştirdiği işe yönelik hareketliliği desteklemek üzere tasarlanmıştır" (2024, s. 1) diye yazar. Bu kente ilişkin bulguyu romanların geçtiği yerlere doğrudan taşımak yerine, bakım amacıyla evden çıkmanın ücretli işe gitmekten farklı zamanlara ve duraklara bağlı olabileceğini dikkate almak gerekir. Böyle bir ayrım, kadının dışarıda geçirdiği süreyi tek başına serbestlik ölçüsü saymayı güçleştirir; hareketin kimin ihtiyacı için ve hangi araçlarla sürdürüldüğü de araştırılmalıdır. Evden uzaklaşarak yapılan işlerde de bakımın sürekliliği, işi üstlenen kadının her çağrıldığında hazır bulunabilmesine bağlı olabilir; oysa işi bir başkasına devredip kendi istediği yere gidebilmesi, ilişkinin başka türlü düzenlenmesini gerektirir. Öner ve Atsız'ın özen etiğine yönelik

eleştiriler arasında tartıştığı, bakımın "kadınların bireysel özerkliğinin gerçekleşmesine engel olabileceği" (2022, s. 553) düşüncesi bu güçlüğe ilişkindir. Romanların okunmasında yakınların ihtiyaçlarıyla kadının onlardan ayrılmak için bulabildiği imkânları birlikte ele almamızın nedeni budur. Asa'nın ödeme için çıktığı yoldan hayvanın peşine sapması, birkaç adım içinde gerçekleşir; Kuru Kız ise gitmek üzere verdiği kararı aylarca hazırlanarak uygulayabilir. Birinin merakını izlediği yürüyüşü diğerinin uzun hazırlığına denk tutmak, bu çabanın süresini ve gerektirdiklerini hesaptan düşürecektir. Yakın okuma, böylece, alışılan güzergâhın kesildiği sahnelerle sonrasında yapılabilenleri birbirinden ayırarak ilerler. Ahmed'in "yönelim" kavramıyla izlenecek olan, kahramanın bedenini bir işe, dikkatini bir ihtiyaca alıştıran gündelik tekrarlar ve bu alışkanlığın dışında neyi deneyebildiğidir. Massey'nin "iktidarın kendisinin bir coğrafyası vardır. İktidarın haritaları vardır" (2009, s. 18) sözü ise söz konusu denemenin kimlere ve hangi kaynaklara ulaşarak sürdürülebildiğini sormamıza yol açar. Aileden sağlanan barınmayla dışarıdan alınan yardımın hareketi farklı biçimlerde etkilemesi, bu sorunun romanlarda aranacak karşılıkları arasındadır. Yorumlar roman kişilerinin konuşmalarına, anlatıcının aktardıklarına ve olaylar arasındaki bağlantılara dayandırılacak; seçilmiş iki kurmaca kişinin deneyiminden Japonya veya Türkiye'de yaşayan bütün kadınların hayatına ilişkin sonuçlar çıkarılmayacaktır.

Taşınma kararı ve Asa'nın aile içindeki yeri

Hiroko Oyamada'nın *Çukur* romanının başlangıcında Asa ile kocasını taşınmaya götüren gelişme kocanın tayinidir; aynı ilin sınırına yakın yerleşimde oturacakları ev de onun ailesine aittir ve aile büyüklerinin yaşadığı evin hemen yanındadır. Böylece yeni işin getirdiği adres, çiftin akrabalarıyla kuracağı gündelik yakınlığı da belirler. Kira giderinden kurtulurken kendi ücretini kaybeden Asa, iş bulabilmek için bu kez ulaşımın sınırlı olduğu bir çevrede önündeki seçenekleri araştıracaktır. Bir iş ilanını görmesiyle o işe her gün gidip gelebilmesi arasındaki fark, kocasının çalışma hayatına göre seçilen yerin kendi hayatı üzerindeki etkisini belirler. Yakın çevrede yürüyerek ulaşabileceği bir kütüphane veya kitabevi bulunmaması da iş arayışının dışında geçireceği zamanı etkiler. Soukhov, Mooney ve Ravensbergen, erişilebilirlik araştırmalarında "tarihsel olarak istihdam noktalarına odaklanıldığını" (2025, s. 1) belirterek bakım için gidilmesi gereken yerleri incelemeye açar; bu yaklaşım, Asa'nın çevresini yalnızca bir iş bulup bulamayacağı sorusuyla değerlendirmenin yetersizliğini düşünmeye yardımcı olur. Asa'nın iş aramak, evin ihtiyaçlarını karşılamak ve kendi ilgilerine zaman ayırmak için farklı yerlere ulaşması gerekir; yeni çevresinin sunduğu imkânlar, bu amaçların hepsi için aynı ölçüde elverişli görünmez. Asa sabahları kahvaltıyı ve kocasının sefer tasını hazırlayıp ev işlerini öğleden önce bitirdiğinde, günün kalanını geçirebileceği yerleri hazır bulamaz: "Bu zamana dek sabahtan akşama kadar çalışan ben değildim sanki. Bütün gün çalışmadan yaşayamayacak o kadınla, öğle olmadan işlerini bitirip akşam yemeği hazırlığı başlayana kadar bomboş oturan ben, aynı insan mıydık gerçekten? Bir haftada bıkarım herhalde demiştim ama bir günde bıkmıştım" (Oyamada, 2022, s. 22). Bu sözlerde çalışmaktan boşta kalmaya geçiş, kendi zamanını nasıl kullanacağını bilememenin huzursuzluğuyla anlatılır; işlerin erken bitmesi, başka bir uğraşın kendiliğinden başlayabilmesine yetmemiştir. Ahmed'in "toplumsal cinsiyet yaptıklarımızı şekillendiriyorsa, yapabileceklerimizi de şekillendirir. Toplumsal cinsiyet böylece bedensel bir yönelim, bedenlerin zaman içinde eylemleriyle yönlendirilme biçimi olarak tanımlanabilir" (2006b, s. 60) ifadesi, burada ev içindeki iş bölümünün Asa'nın önüne nasıl bir gün koyduğunu düşünmek için kullanılabilir. Kocasının dışarıdaki çalışma saatleri düzenli biçimde sürerken onun günü, sabah hazırlığıyla akşam yemeği arasına yerleşir; bu saatlerin ortasında kalan boşluğu doldurabilmesi ise aile düzeninin öngörmediği bir ihtiyaçtır. Asa'nın evde yaptıkları, ücretli işe ayırdığı günlerin yerini doldurmaya yetmez; işlerini kısa sürede bitirebilmesiyle yeni bir uğraşa başlayabilmesi arasındaki fark, Ahmed'in "yaptıklarımız bazı

kapasitelerimizi geliştirip genişletir; belirli yönlerdeki bu 'genişleme', başka yönlerde yapabileceklerimizi sınırlayabilir" (s. 60) cümlesiyle okunabilir. Üstelik dışarı çıktığında da evdeki konumu ona eşlik eder; Sera Hanım'ın "Gelin Hanım" diye seslenişini duyunca, komşusunun gözünde artık nasıl tanındığını fark eder ve bu tanışıklığı yadırgar: "Gelin Hanım. Çoktan olmuştum gerçi ama ayırdında değildim" (Oyamada, 2022, s. 36). Asa'nın kendi adı kullanılmaya devam etse de çevresindeki insanlar onu öncelikle kocasının ailesindeki yeriyle tanır; hitabı yadırgaması, evlendiğini bilmekle gündelik ilişkilerde bu konum üzerinden tanınmak arasındaki farktan doğar. Ahmed'in aile çizgisine ilişkin "başka bir deyişle, 'çizgide' olmak, kişinin arzularını evliliğe ve üremeye yöneltmesi, arzularını aile çizgisinin sürdürülmesine yöneltmesidir" (2006b, s. 74) sözleriyle birlikte okunduğunda, gelin olarak tanınmanın ileride üstlenilmesi beklenen görevleri de taşıdığı anlaşılır. Bu görevlerin kapsamını Asa henüz kendi hayatında bütünüyle yaşamamıştır; kayınbiraderinin annesinden söz ederken anlattıkları, yeni katıldığı ailenin bakım geçmişini ona başkasının ömrü üzerinden duyurur:

> Annem aralarında kan bağı bile olmamasına rağmen, üstelik hiç anlaşamadığı babaannemle aynı evde yaşadı, babaannem genç öldü ama ölene kadar annem onun bakıcılığını yaptı. Ölümü de öyle kolay bir ölüm değildi. Şimdi hâlâ geride kalan huysuz kayınpederine hizmet ediyor. Ölesiye hizmet. Gelin ve anne olarak. (Oyamada, 2022, s. 76).

Kayınbirader annesinin hayatını anlatırken bakıcılığı iki kişinin ihtiyaçları arasında sürüp giden bir uğraş olarak aktarır; babaannenin ölümüyle bitmesi beklenebilecek iş, kayınpederin bakımıyla devam eder. Annenin kendi yaşını, yorgunluğunu veya bu işe ayırmak istediği süreyi hesaba katan bir düzenlemeden söz edilmez. Kayınbiraderin annesiyle babaannesinin anlaşamaması da bakımı bırakmak için yeterli olmamıştır; aralarındaki yakınlığın niteliği değişse bile işi üstlenen kişi aynı kalmıştır. Bakımı başka birine devretme ihtimali konuşulmadan aktarılan bu ömür, bakım veren kadınlarla çalışan Sever ve Leyla Kuzu'nun "bakım verenin kadın olması gerektiği fikri, toplumsal ve kurumsal anlamda dönüştürülmelidir" (2024, s. 113) önerisinin yöneldiği sorunu da düşündürür. Araştırmacıların ele aldığı sosyal yardım uygulaması ile romandaki aileyi aynı koşullarda sayamayız; yine de her ikisini okurken, ihtiyacın devam etmesinin bakıcının aynı kişi olması için neden yeterli görüldüğünü sormak mümkündür. Asa'nın henüz böyle bir bakım geçmişi yoktur. Ancak dinledikleri, kendisine yöneltilen gelin hitabının yıllar boyunca hangi işleri kapsayabileceğine ilişkin bir hikâyedir; dinlediği bakım hikâyesi, ailenin geçmişiyle sınırlı bir ayrıntı olarak kolayca geride bırakılamaz. Asa kocasını kahvaltısı ve sefer tasıyla işe gönderir, öğleye doğru işlerini bitirdiğinde ise çalışmadığını düşünerek sıkılır. Fraser'ın "ücretlendirilmeyen toplumsal yeniden üretim etkinliği, ücretli çalışmanın varlığı için gereklidir" (2016, s. 102) tespiti, tam da bu sabah hazırlığını kocanın çalışma gününün bir parçası olarak okumayı gerektirir. Ücreti kesilen Asa'dır, fakat kocasının ücretli işi için evde yaptığı hazırlık sürmektedir; kendisini boşta saymasıyla o gün harcadığı çaba arasındaki uyumsuzluk burada belirginleşir. Kayınvalidesinin ödemesini yapmak üzere evden çıktığında da aile için tamamlanacak bir iş vardır. Yürüyebilmesi ona kendi başına seçtiği bir gezinti sağlamış sayılmaz, çünkü varacağı yeri ve yolculuğun nedenini başkasının ihtiyacı belirlemiştir. Hayvanın peşine düştüğü anda bu gerekçeyi bir süreliğine geride bırakır; kendisine verilmiş işi tamamlamaktan önce, gördüğü canlının nereye gideceğini merak etmektedir. Asa'nın bu küçük sapmayı aile hayatına karşı verilmiş bir karar olarak yaşadığına dair bir açıklama bulunmaz. Adımlarını merakına göre atabilmiş olması önemlidir, fakat düşüş, henüz nereye varacağı bilinmeyen o yürüyüşü bedeninin sıkışmasıyla keser. Bundan sonra hayvanın gittiği yere ulaşabilmesi, önce kendi bedenini içine yerleştiği boşluktan çıkarabilmesine bağlıdır:

> Bir çukurun içine düşmüştüm. Ayaklarım çukurun dibine değiyordu. Şaşkınlık içinde başımı kaldırınca göz hizamdan çok daha yükseğe uzanan otları gördüm. Hayvan otların arasında büsbütün kaybolmuştu, bir süre hışırtılar geldiyse de çok geçmeden sesler kesildi. [...] Göğsüme kadar

> gömüldüğüme göre çukurun derinliği bir metre civarında olmalıydı. Vücudum olduğu gibi çukura yerleşmiş, etrafımda pek boşluk kalmamıştı. Sanki benim için özel olarak kazılmış bir tuzaktı bu çukur (Oyamada, 2022, ss. 31–32).

Asa çukurun derinliğini ölçerken göğsüne kadar gömülen bedenini esas alır; çevresindeki otlar göz hizasının üstüne çıkmış, biraz önce gördüğü hayvan yalnızca hışırtılarıyla izlenebilir hâle gelmiştir. Sesler de kesilince takip ettiği hareketle bağlantısı büsbütün kopar. Ahmed yönsüzleşmeyi "yönsüzleşme anları yaşamsaldır. Bunlar dünyayı altüst eden ya da bedeni bastığı zeminden koparan bedensel deneyimlerdir" (2006b, s. 157) diye anlatır; Asa'nın düştüğü yerde değişen de kendi konumundan başlayarak çevresine ulaşma biçimidir; orada az önce yürüyebilen kadın şimdi bakabilmek için başını kaldırmak zorundadır. Ayağının altındaki zemine güvenememesiyle gördüklerine güvenememesi aynı sahnede birbirine eklenir. Asa, içine oturduğu boşluğun kendi bedeni "için özel olarak kazılmış" (Oyamada, 2022, s. 32) olabileceğini düşünürken kendisine uyan bir yer bulmanın tuzağa düşmekle nasıl birleşebildiğini de anlatmış olur. Toprağın bedenini kavramasıyla evin sağladığı barınma arasında kurulabilecek ilişki, yerleşmenin rahatlığı içinde hareketin güçleşmesidir. Sonradan aynı çukuru bulamaması, bu deneyimi dönüp bakabileceği sabit bir noktaya bağlamasını da önler; "her yer çukur dolu işte!" (s. 77) sözüyle karşılaştığında, başına geleni nerede arayacağı sorusu yeniden belirsizleşir. Yine de bu belirsizlikten Asa'nın hayatını baştan kurmaya karar verdiği sonucunu çıkaramayız. Ahmed'in "yönsüzleşme her zaman radikal değildir" (2006b, s. 158) uyarısını gözeterek okuduğumuzda, romanın düşüşün ardından yeni bir yaşama kolayca geçilebilen bir son sunmadığı anlaşılır. Asa'nın evdeki görevleri ve geçimini sağlayabileceği işe ulaşma güçlüğü sürmektedir; bulunduğu yere duyduğu güvende bir kırılma yaşaması, oradan ayrılmak için gerekenleri edinmiş olduğu anlamına gelmez, çukurdan çıkarken de başkasının elini tutmuştur. Komşunun yardımı, kadının bütün bağlarından kurtulup kendi başına yaşayacağı bir sonuca ulaşmayı güçleştirirken bu bağlar içinde nelere razı olduğunu tartışmayı gerektirir. Ahmed, "bir norm aynı zamanda bir yaşam tarzıdır, diğerleriyle bir şey üzerinden veya bir şey etrafında bağlantı kurma yoludur" (2018, s. 67) der. Asa açısından o yaşamın içinde ev işleriyle birlikte kayınbiraderiyle dolaştığı zamanlar ve yardıma ihtiyaç duyduğunda karşılaştığı insanlar da vardır. Ailenin yakınında kalmasını yalnızca boyun eğmek sayarsak, kendisine sunulan evde yaşamayı neden kabul ettiğini ve orada hangi yakınlıkları sürdürdüğünü açıklayamayız. Bunun karşılığında hangi işlerin ona verildiği ise kabul ettiği hayatın bedelini oluşturur. Çukurun içinde kendisini iyi hissettiği hâlde çıkamaması, Asa'nın bu kolaylıklarla kısıtlamaları birlikte yaşadığını düşündüren sahnedir; bedene uygun yerleşmenin rahatlığıyla hareketin durması, aynı anda ve aynı yerde gerçekleşmiştir.

Yerinde tutulmaktan kendi yönünü belirlemeye

Ayfer Tunç'un *Kuru Kız* romanında kahramanın bakım emeği, Asa'nın taşınmasının ardından üstlendiği işlerden farklı olarak çocukluğuna kadar uzanır; annesinin ağır hastalığı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılamayı öğrenirken evin gündelik düzeninden de sorumlu olmasına yol açar. On yaşında hasta annesinden kadınlıkla ilgili bilgileri aceleyle öğrenmesi, on iki yaşında kendi iç çamaşırlarını almaya başlaması ve babasına her akşam evin hesabını vermesi, büyümenin aynı ev içinde birbirinden farklı sorumluluklarla yaşandığını anlatır: "Evi çoktandır o çekip çeviriyordu, evi çekip çevirsin diye babası her sabah para bırakıyordu, her akşam babasına kuruş kuruş hesap veriyordu" (Tunç, 2023, s. 170). Parayı kullanmakla harcamanın hesabını vermek arasındaki ayrım, kahramanın evi idare etmesine rağmen o evdeki yetkiyi elinde tutmadığını gösterir; ihtiyaçları karşılayan kişi olarak sorumluluğu artarken kendi zamanıyla ilgili kararları da aileye karşı yerine getirmesi gereken işler arasında sıkışır. Massey'nin "ev, dinlenme yeri olduğu kadar çatışma ve çalışma yeri de olabilir" (1994, s. 11) sözü, bu evin nasıl yaşandığını tartışmaya imkân verir, çünkü baba ile kardeşin ihtiyaçlarının karşılandığı yerde

kahramanın dinlenebilmesi, öncelikle onların işlerinin tamamlanmasına bağlıdır. Babasının bedensel bakımını üstlenmek, kardeşinin gündelik ihtiyaçlarıyla ilgilenmek ve temizlik yapmak, dışarıda sürdürebileceği bir hayat için ayıracağı zamanı azaltırken kendisinden beklenen fedakâr kız evlat kimliğini de pekiştirir. Massey, mekânla kimliğin birlikte denetlenmesini "üstelik bu iki durum —bir yanda mekânsal hareketliliğin sınırlandırılması ve belirli yerlere yerleştirme/kapatma girişimi, diğer yanda kimliğin sınırlandırılması— birbirine sıkı sıkıya bağlıdır" (s. 179) ifadesiyle tartışır; romandaki görev dağılımında da kahramanın evde bulunmasıyla nasıl bir kız evlat sayılacağı birbirinden ayrılmaz. Babasının "büyüyünce beni bırakıp kaçacaksın diye çok korktum" (Tunç, 2023, s. 58) diye dile getirdiği korku, kızının başka bir yerde yaşayabilmesini babanın terk edilmesi üzerinden adlandırır; böylece onun geleceğine ilişkin bir ihtimal, daha düşünülmeye başlamadan aileye karşı işlenebilecek bir kusura yaklaşır. Oysa anlatıcının "kaçıp gitmek aklının ucundan geçmiş değildi. Kaçmak hatta gitmek fiili bile ona bir anlam ifade etmiyordu" (s. 58) sözlerinde, kahramanın bu ihtimali kendisi için henüz kurmadığı anlaşılır. Baba, kızının gidebileceği bir geleceğe kaygıyla bakarken kızın düşüncesinde gitmenin karşılığı bile bulunmaması, açık bir yasaktan daha derine uzanan bir bağımlılığı düşündürür: yıllardır tekrarlanan görevler, başka bir hayat tasarlamanın önüne geçmiştir. Ev için verilen paranın her kuruşunu açıklamak zorundayken kendi gideceği bir yerin giderlerini düşünmesine fırsat yoktur; hesap tutmayı öğrenmesi, babasının beklentilerini karşılamanın bir parçasıdır. Yıllar sonra biletle konaklama ücretlerini araştırdığı sırada da parası sınırlıdır ve hesabını dikkatle yapması gerekir, fakat harcamanın amacını artık kendisi seçebilmektedir. Evin hesabını bilen kız çocuğuyla Ushuaia'ya gitmeye hazırlanan kadın arasında, bir becerinin unutulmasından çok o beceriyi kullanırken kime karşı sorumlu olduğunun değişmesi söz konusudur; gitme kararı, yıllarca başkaları için yaptığı hesabı kendisi adına yapabildiği ölçüde uygulanabilir hâle gelir.

Kuru Kız'ın suskunluğuyla mahalledekilerin onun hakkında söyledikleri arasında tek yönlü bir konuşma sürer; kadın cevap vermedikçe çevresindekiler kendi kanaatlerini sorgulayacak bir neden bulamaz, onun bu sözleri nasıl karşıladığını da bildiklerini sanırlar. Soysal Eşitti'nin aktardığı davranışlarda bu ayrım vardır: "Kadın da kendisine bedeni sebebiyle çevresi tarafından atanan bu kimliğe uygun biçimde davranır. Soru sormaz, imalı konuşmaları anlamıyor gibi davranır, insanların yüzüne boş boş bakar" (2024, s. 340). İnsanların önünde nasıl göründüğüyle kendi düşüncesinde neler yaptığı arasındaki mesafeyi, evi satmak üzere İstanbul'daki bir şirkete başvurduğunda daha iyi anlarız. Çevresindekiler onu yönlendirmeye çalışırken kendisi onların isteklerini karşılamak zorunda kalmayacağı bir anlaşma aramıştır. Kadının hesap yapabilmesini küçümseyenler için bu satış, kendi kararını uygulayabileceğinin beklemedikleri kanıtıdır. Ardından ona bir evlilik önererek hayatını yine belirlemeye çalışırlar ve "evlenmeyi düşünmüyorum" (Tunç, 2023, s. 199) cevabına "çürü o zaman yalnız başına" (s. 199) diye karşılık verirler. İtirazını duymakla birlikte ona göre davranmayı kabul etmemeleri, kadına yönelik ilginin sınırını belli eder: kendi isteklerini sürdürmesine ancak onların uygun gördüğü bir hayat içinde razı olacaklardır. Oysa yalnız kalacağı söylenerek korkutulan kadın, yıllarca başkalarının yalnız kalmaması ve bakımsız yaşamaması için çalışmıştır. Bunu kendi deneyiminden bildiği hâlde mahalledekilere açıklamak zorunda bırakılması, eve ayırdığı emeğin geleceği hakkında konuşurken kendisine daha fazla söz hakkı sağlamadığını anlatır. Kardeşinin ölümünün ardından yaşadığı yalnızlık ise mahallenin öne sürdüğü korkuyla bütünüyle örtüşmez, çünkü kaybın üzüntüsüne yıllardır üstlendiği bakım görevlerinin sona ermesi de eşlik eder. Evin duvarlarını boyayıp kurumasını beklediği sırada yalnızlığı hakkında şöyle düşünür: "Yapayalnız kalmış olma duygusu beklediği kadar korkutucu gelmedi ona, hatta kendi hayatına müdahale etme fırsatı yaratabilirdi. Asıl sen olmasaydın ben evlenirdim. Kendi hayatını kendi ellerine almanın yollarını düşünmeye daha geniş zaman ayırması gerekiyordu" (s. 123). Yasla kendi hayatına müdahale etme isteğini bir arada yaşarken bu isteğin gündelik karşılığı, ailesinden kalan eşyaları ayıklaması, satış hakkında bilgi edinmesi ve çevresindekilerin müdahalesine

rağmen kendi kararını uygulamasıdır; her adımda, daha önce başkaları için kullandığı evle farklı bir ilişki kurar. Henüz yola çıkmamış olsa da hangi eşyayı tutacağına ve kiminle görüşeceğine karar verebildiği bu günler, kendi zamanının kullanımını denemeye başladığı günlerdir. Çocukluğunda kardeşinin çevirdiği topacı hatırlaması da evin artık kendisine ait olduğunu fark etmesiyle birleşir; istediği yönde dönüp istediği yerde duran nesnenin görüntüsü, kendi hareketinin ne zaman başlayıp ne zaman biteceğini belirleyebilme arzusuna eşlik eder:

> Ve topaç özgür.
>
> İstediği kadar dönüyordu.
>
> İstediği yere gidiyordu.
>
> İstediği yerde duruyordu.
>
> İstediği zaman.
>
> Bu görüntü içini coşkuyla doldurdu, ilk kez böyle bir şey hissediyordu. Özgürlük olduğunu o sırada bilmediği bu tuhaf, coşkulu duygu henüz damarlarına nüfuz etmemişti ama edeceğini anlamıştı, varlığını ele geçireceğini tahmin ediyordu (s. 163).

Topacın "istediği yere" gitmesi kadar "istediği yerde" ve "istediği zaman" durması da kahramanın arzusunu anlamak için önemlidir, çünkü çocukluğundan beri başkalarının ihtiyaçlarına göre ayarlanan bir hayatın ardından hareketin başlangıcını ve sonunu seçebilmek, yer değiştirmek kadar değer kazanır. Massey'nin "hareket ve iletişim düzeylerinin yanı sıra, bunları denetleme ve başlatma düzeylerinde de farklılıklar vardır" (1994, s. 150) sözleriyle ayırdığı karar yetkisi, burada topacın hareketinde hayal edilen şeyle evin satışı sayesinde yapılabilecekler arasında bağ kurar; kahraman artık kimlerden uzaklaşacağını, hangi ilişkileri sürdüreceğini ve zamanını hangi amaç için kullanacağını kendisi belirlemek ister. "Gitmek" başlıklı bölümde bu istek bir varış yeri kazanır: yaşadığı şehrin dışına neredeyse hiç çıkmamış olan kadın, internetteki gezi videolarında Ushuaia'yla karşılaşırken asıl arzusunun bulunduğu yerden ayrılmak olduğunu fark eder. Pasaport çıkarma ve bilet alma işlemlerini öğrenirken, edineceği bavuldan bilmediği dilde nasıl konuşacağına kadar yolculuğun gündelik ayrıntılarıyla uğraşır; gideceği yeri seçmiş olması, oraya gitmenin bilgisini de hazır bulduğu anlamına gelmez. Bunların her biri zaman isteyen işlerdir, fakat çocukluğunda evin hesabını verirken yaptığı işlerden farklı olarak şimdi uğraşının amacını kendisi belirlemiştir. Ahmed, kadınların yazabilecekleri bir yer edinmesini tartışırken "bedenlerin henüz kendilerini evlerinde hissetmedikleri, 'yerlerinde' olmadıkları mekânlara ulaşması yoğun çaba gerektirir" (2006b, s. 62) der; Kuru Kız'ın hazırlığında da henüz bulunmadığı bir yere ulaşma isteği, o yeri kendisi için yaşanabilir kılacak araçları aramayı gerektirir. Çeviri uygulamalarını indirip denediği sahnede bu arayışın gündelik ayrıntısı verilir: "Her birini tek tek indirip deniyor, beğenmezse siliyordu" (Tunç, 2023, s. 203). Beğenmediğini silmesi önemlidir, çünkü eline geçen bir aracı kullanmayı öğrenmekle yetinmez, ücretini ve kullanım kolaylığını kendi ihtiyacına göre değerlendirir. Karacar, bilgisayarın eve girişini seçme olanağının genişlemesiyle ilişkilendirir: "eve bilgisayar alındıktan sonra internet sayesinde dilediği an dilediği programı seçme özgürlüğüne kavuşur" (2025, s. 252). Yolculuk sırasında aynı seçme alışkanlığı, yaşayacağı çevreyi öğrenmek ve iletişim sorunlarına çözüm bulmak üzere sürdürülür. Bilginin hazır bulunmasıyla işe yarar hâle gelmesi arasındaki çaba, romanın bu küçük deneme anlarında izlenebilir. İstanbul'a önceden gidip havalimanının yerini öğrenirken de ileride yaşayabileceği bir güçlük için şimdiden vakit ayırır; uçağa yetişmeye çalıştığı gün, bir yandan da nereye gideceğini araştırmak istemez. Evdekilerin ihtiyaçlarını önceden düşünüp karşılamaya alışmış kadının şimdi kendi yolculuğunu hazırlaması, Ahmed'in "yeniden yönelim" kavramının romanda hangi işlerle karşılandığını anlatır. Zaman isteyen bu uğraşları sürdürürken kendi isteğini günler boyunca ciddiye almayı da denemektedir. Dönüp dönmeyeceği veya ileride nerede yaşayacağı henüz belirsizdir; hazırladığı yolculuk, bütün geleceğini şimdiden

kararlaştırmasını gerektirmez. Anlatıcı, kahramanın gideceği yere ilişkin bilgisinden çok burada kalamayacağına ilişkin kesinliği öne çıkarır:

> Gitmek zor değil dedi, kalmak imkânsız. Ya dönüş? Ne zaman geri döneceğini bilmiyordu. Geri dönmesi gerekiyor mu onu da bilmiyordu, gerekecekti herhalde. [...] Bildiği tek şey son nefesini alacağı yerin burası olmayacağıydı. Ölürken hatırlayacağı son hatıra bu eve, bu sokağa, bu mahalleye, bu şehre, bu ülkeye ait olmayacaktı (Tunç, 2023, s. 204).

İki kadınlık güzergâhının karşılaştırılması

Her iki romanda da kadınların aile içindeki yeri, yakınlarına ayırdıkları emekle ölçülür; Asa evlilikle katıldığı çevrede "Gelin Hanım" olarak tanınırken Kuru Kız, yıllarca annesine, babasına ve kardeşine bakmış olmasına rağmen evlenmediği için küçümsenir. Ahmed'in "bu çizgiyi devralmaya yönelik bir baskı vardır. Sevgi, mutluluk ve bakım diliyle konuşabilen bu baskı bizi belirli yollara iter" (2006b, s. 90) sözlerinde tarif ettiği baskı, bu farklı beklentileri bir arada düşünmeyi sağlar: aileye bağlılık kadının kendi zamanından vazgeçmesiyle gösterilir, fakat bu vazgeçiş onun nasıl bir hayat istediği üzerinde söz sahibi olmasına mutlaka karşılık bulmaz. Asa'dan gelin olarak aileye uyum göstermesi, Kuru Kız'dan ise hem yakınlarının ihtiyaçlarını karşılaması hem de evlenerek uygun görülen geleceğe katılması beklenir; böylece bekârlık, bakım görevlerinden uzak durabildiği bir hayat anlamına gelmez. Ahmed'in "çocuğun ebeveynlerinin çizgisini izleme zorunluluğu, kimi nesneleri erişilebilir kılarken diğerlerini erişiminin dışında bırakır" (2006a, s. 557) ifadesinde olduğu gibi, devam ettirilmesi istenen aile hayatı bazı ilişkileri mümkün kılarken başka uğraşlara ayrılabilecek zamanı azaltır. Bununla birlikte, Asa'nın taşınmasını doğrudan ailesinin zorlamasıyla açıklamak, romanın sunduğu bir ayrıntıyla çelişir: kayınvalidesi onun işini bırakmaması için oğlunun tek başına taşınmasını önermiştir. Asa'nın düşük ücretli ve güvencesiz bulduğu işi, çiftin ayrı yaşamak istememesi ve kira ödemeden oturabilecekleri bir evin bulunması, birlikte taşınmayı o sırada makul kılan koşullardır. Deniz Kandiyoti'nin "kadınlar, ataerkil pazarlıklar olarak adlandırdığım bir dizi somut kısıtlama içinde stratejiler geliştirir" (1988, s. 274) sözleriyle tartıştığı karar verme biçimi de böyle bir durumda önem kazanır; Asa, önündeki seçenekler arasında tercih yapar, fakat önüne hangi seçeneklerin konulacağı büyük ölçüde kendi yetkisinin dışındadır. Kocasının tayinini, konutun yerini veya çevredeki ulaşım ağını değiştiremediğinden, taşınmanın maddi kolaylığı daha sonra kendi iş arayışını güçleştiren koşullarla birlikte yaşanır; gelirinden vazgeçmesiyle hanenin masraflarının azalması aynı kararın farklı kişilere yansıyan sonuçlarıdır. Kuru Kız ise evin satışına karar verdiğinde, uzun süre orada yaşamış olmasından daha fazlasına sahiptir: artık mülkü elden çıkarabilir ve aldığı paranın nereye harcanacağını belirleyebilir. Çocukluğunda evi çekip çevirirken babasına her akşam hesap verdiği düşünüldüğünde, satıştaki yetkisini geçmişteki sorumluluklarının doğal devamı sayamayız. Koçak Turhanoğlu ve Beklan Çetin'in evli çiftlerle yaptığı araştırmada da bir konutu paylaşanların o konut içindeki imkânları eşitçe kullanmadığı belirtilir: "Ev yaşamı, aile üyeleri tarafından farklı deneyimlenmekte, kişisel zaman ve mekân kullanımı eşit ölçüde gerçekleşmemektedir" (2023, s. 55). Tunç'un kahramanının hayatında bu eşitsizlik, yıllarca sürdürdüğü işleri sona erdiren ölümlerin ardından başka bir ilişkiye dönüşür; başkaları için hazır bulunduğu evi satıp kendi gidişinin giderlerine ayırabilecektir. Massey'nin yer üzerine yazarken söylediği "yerlerin kimlikleri her zaman değişime açık, üzerinde mücadele edilen ve çoğul niteliktedir" (1994, s. 5) sözü, böyle bir değişimi evin fiziksel sınırlarından önce orada karar verenlerin değişmesiyle düşünmemize izin verir. Asa'nın yararlandığı aile evinde ise bu tür bir tasarruf imkânı bulunmaz; kira ödememesini sağlayan konut, oradan ayrılmak istediğinde yanında götürebileceği bir paraya dönüşmeyecektir. İki kadının yaşadıkları yerle ilişkilerinin bu ayrıntısı, gidebilme isteğini ne ölçüde hayata geçirebileceklerini de etkiler. Kuru Kız'ın evini satabildiği koşulları dikkate almadan Asa'dan aynı uzaklaşmayı beklemek, önlerine konmuş seçenekler arasındaki farkı kadının kişisel cesaretiyle açıklamak olur. Barınmanın sağladığı güvenceyle

ayrılmak için harcanabilen para, aile konutundan yararlanmanın bu iki romanda aldığı farklı biçimlerdir.

Kuru Kız'ın komşuları, yakınlarının ölümünden sonra evde nasıl yaşayacağını onun adına düşünmeye devam ederler; kendisine önerdikleri evliliğin reddedilmesini kabullenememeleri, bakım işi bittiğinde kadının üzerindeki beklentilerin de bitmediğini anlatır. Massey, evin farklı yaşanma biçimlerini "ev, dinlenme yeri olduğu kadar çatışma ve çalışma yeri de olabilir" (1994, s. 11) diye tarif ederken aynı sayfada da "pek çok kadın, kendi kimliklerini kendi anlayışları doğrultusunda kurabilmek için evden ayrılmak zorunda kalmıştır" (s. 11) diye yazar. Tunç'un kahramanı, başkalarının kendisine uygun gördüğü hayatı bırakabilmek için başka insanlara başvurur: avukattan bilgi alır, İstanbul'daki emlak şirketiyle anlaşır. Bu görüşmelerde satış kararı kendisinindir; yardım istediği kişilerden onun yerine nasıl yaşayacağını belirlemelerini beklememektedir. Massey'nin "hareket ve iletişim düzeylerinin yanı sıra, bunları denetleme ve başlatma düzeylerinde de farklılıklar vardır" (s. 150) sözündeki ayrımı böyle bir görüşmenin amacı üzerinden okuyabiliriz. Komşuları evlenmesini isterken, danıştığı kişiler onun satmak istediği evi elden çıkarmasına yardımcı olurlar. Aynı kadının aynı isteğine verilen cevap, ilişkinin nerede ve kiminle kurulduğuna göre değişmektedir. Yola çıkmak için gerekenlerden biri, bu yüzden, hangi konuda kime başvuracağını öğrenmesidir. Havalimanını önceden gidip görmesi sırasında ise bilgiyi kendisi edinir: "Havalimanının nerede olduğunu öğrenmek için gitti. Bir yanlışlık yapıp uçağını kaçırmak istemiyordu" (Tunç, 2023, s. 213). Bu küçük yolculuğu yaklaşan uçuşun bir hazırlığı olarak yapabilmesi, gününü bir başkasının işini tamamlamak için ayırdığı yıllardan sonra, kendi yaşayabileceği güçlüğe zaman ayırabildiğini anlatır; güzergâhını öğrenirken kullanacağı bilgiyi de kendi geleceği için toplamaktadır. Bu ziyaretle kendi yolculuğunda yaşayabileceği aksaklıkları önceden azaltmaya çalışırken gerektiğinde başkalarından bilgi alarak da hazırlığını sürdürür. Asa'nın ailesinin yanında barınması da bir destek ilişkisidir, fakat bu kolaylık kocasının işi için seçilen yerde yaşamasına bağlı olduğundan başka bir isteğini gerçekleştireceği sırada kullanılabilirliği sınırlıdır. Tunç'un kahramanı görüştüğü insanlardan ayrılma kararını uygulamak için yararlanırken Asa'ya sunulan ev, yerleşme kararının temel nedenlerinden biridir. Böylece karşılaştırma, yardım alan kadının bağımlı kaldığı yolunda tek yönlü bir sonuca varmayı önler; aynı yardımın hangi koşulla sunulduğu ve yardım alanın bu koşulu değiştirebilip değiştiremediği sorulur. Birinde satış işlemini yürüten kişiler yolculuğun amacını belirlememekte, diğerinde barınmayı sağlayan yakınlık kadının yaşayacağı adresi de belirlemektedir.

Asa'nın çukurdan çıkması, düşüş sırasında yaşadığı sarsıntının gündelik hayatını kendiliğinden değiştirdiğini göstermez; "sanki benim için özel olarak kazılmış bir tuzaktı bu çukur" (Oyamada, 2022, s. 32) derken bulunduğu yerden kuşkulanmış, oradan çıkabilmek için de komşusunun yardımına ihtiyaç duymuştur. Tunç'un kahramanı gideceği yeri önceden araştırsa da vardığında barınmak ve çalışmak için insanlarla anlaşmak zorundadır. Ahmed'in "önemli olan, bu yönsüzleşme anlarıyla ne yaptığımız ve bu anların neler yapabileceğidir" (2006b, s. 158) sözleri sarsıntının ardından yapılabilecekleri araştırmayı gerektirir. Bisikletle ulaşım güçlüğünü hafifletmesi, Asa'nın günlük hayatında gerçekten değiştirebildiği bir koşuldur; yürüyerek erişemediği yerlere gidebilmesi, markette çalışmasının da önünü açar. Ne var ki iş kıyafetini giydiğinde aynada gördüğü benzerlik onu kayınvalidesine götürür: "karşımdan bana bakanın kayınvalideme benzediğini düşünmeden edemedim" (Oyamada, 2022, s. 95). Aynadaki görüntüye kayınvalidesiyle ilgili bildikleri de eşlik eder; bakım vermeyi çalışırken sürdürmüş bu kadına benzemesi, ücretli işine dönmenin Asa'yı evdeki sorumluluklarından nasıl ayıracağı sorusunu akla getirir. Kaplan'ın çifte çalışma yükünü tartışırken belirttiği üzere "ev işi yükümlülüğü çalışan kadın için bir zaman problemine de yol açmakta ve çok daha ağır bir sorumluluk haline gelebilmektedir" (2011, s. 168). Asa'nın sabah hazırlığına ayırdığı saatler, bu ihtimalin romandaki gündelik karşılığıdır. Samet

Ünlü'ye göre, "evde harcanan çaba, genellikle toplumun genelinde bir meslek olarak tanınmamıştır" (2024, s. 20). Asa markette çalışmaya başladığında kocasının yemeğini ve evin diğer işlerini kimin üstleneceğini bilmeyiz; dolayısıyla çalışma hayatına dönüşün günlük mesaisine ne kadar zaman ekleyeceği romanın sonunda açık bırakılır. Aynadaki benzerliğin bu yüzden bütün bir geleceği bildirdiğini de söyleyemeyiz. Roman bu iki olanağı ona vermiş, eve dönüşte yapılacak işlerin paylaşımını ise okurun tamamlayabileceği kesin bir sonuca bağlamamıştır. Kadının hareket alanındaki değişiklik, hem ulaşabildiği yerler hem de geri döndüğünde kendisinden beklenen işler üzerinden değerlendirildiğinde, bu son sahnenin neden kesin bir kurtuluşla tamamlanmadığı daha iyi anlaşılır.

Kuru Kız'ın hayatındaki yeniden yönelim, Ushuaia gibi belirli bir yerin seçilmesiyle izlenebilir hâle gelir; Ahmed'in "kadın olurken zaten belli bir yola yönlendirildiysek, o zaman farklı bir şekilde kadın olmak bir yeniden yönelme gerektirir" (2018, s. 305) ifadesi, kendisine uygun görülen geleceği sorgulayan kadının zamanını ve emeğini başka amaçlara ayırmasını düşünmek için kullanılır. Ahmed bu düşünceyi lezbiyen feminizm bağlamında geliştirir; burada kavramdan yararlanılması kahramana bir cinsel kimlik atfetmez, onun başkalarının ihtiyaçlarını önceleyen yaşamından uzaklaşma çabasına odaklanır. Romanın son sayfalarında yer alan "hayatını bir de tersten yaşamak istiyordu. Kuzey Yarımküre yerine Güney Yarımküre'de, kışın yaz yazın kış olduğu bir ülkede, içinin ağlamadığı, içinin güldüğü bir hayatı yaşamak. Bir süre için bile olsa" (Tunç, 2023, s. 215) sözleri, bu çabanın kesin bir gelecek tasarısından çok başka türlü yaşayabilme arzusuyla sürdüğünü anlatır. Kuzeyden güneye gitmek, yazla kışın yerini değiştirdiği bir yerde geçmişteki hayatının tersini deneme isteğiyle birleşirken alıntının sonundaki geçicilik vurgusu, yeni hayatın süresinin baştan bilinmediğini hatırlatır. Tunç, romanı Ushuaia'da başlatarak okura bu denemenin en azından yolculuk aşamasında gerçekleştiğini önceden bildirir. Arslan Yıldız anlatının kuruluşundan "olay örgüsünün sonunun romanın başlangıcında verilmesi" (2025, s. 34) diye söz eder; böyle kurulan bir anlatıda bakım yıllarını okurken kadının o evde sonsuza kadar kalacağını düşünmeyiz, gitmek için parayı ve bilgiyi nasıl edindiğini takip ederiz. Bu bilgi, kahramanın kendi geleceğine ilişkin belirsizliğini ortadan kaldırmaz. Ne zaman döneceğini kararlaştırmadan ayrılmıştır ve varıştan sonra başka yerlere gitme isteği pandemi nedeniyle kesintiye uğrar. Gideceği başka yerleri beklemek zorunda kaldığı bu dönemde, Ushuaia'da dil öğrenmek, pansiyoncu kadınla anlaşmak ve lokantadan gelir kazanmak için uğraşır; yolculuğu hazırlarken olduğu gibi, şimdi de kalabilmenin gerektirdiklerini öğrenmektedir. Anlatıcının "kardeşiyle yaşarken yaptığı şeyleri yapıyor hatta daha da azını ve karşılığında para alıyor" (Tunç, 2023, s. 16) karşılaştırması, yeni işin tanıdıklığını özellikle korur. Kahramanın geçmişte öğrendiği işler yanında gelmiştir, fakat artık o uğraşlardan kendi geçimine ayırabileceği bir ücret bekleyebilir. Kardeşinin ihtiyaçlarını karşılamak için harcadığı çabayla lokantadaki emeği arasındaki ayrım, yaptığı işlerin sayılmasından çok karşılığını talep edebilmesinde belirir. Daha az iş yapmasının kazandırdığı zaman, ücretin yanında hesaba katılması gereken bir başka değişikliktir. İşverenin fazladan iş istemesi ve ödeme konusunda çıkardığı güçlükler bu farkı ortadan kaldırmadan, yeni hayatın pazarlık ve anlaşmazlıklarını anlatır. Yolculuk sonrasındaki ilişkileri incelemek için kadınların tek başına seyahatine ilişkin araştırmalar da bir karşılaştırma imkânı sunar. Rostami, Trupp ve Stephenson, Malezya'daki bir otoetnografik deneyimden hareketle bazı turizm paydaşlarının "toplumsal cinsiyete dayalı beklentileri sürdürerek yalnız seyahat eden kadınların karşılaştığı sosyokültürel kısıtlamalara katkıda bulunabileceğini" (2024, s. 209) belirtir. Kuru Kız'ın ücretli çalışmaya geçişi turistik hizmet deneyimiyle aynı kapsamda olmasa da bu tartışma, varılan yerde karşılaşılan kişilerin yolculuğun anlamını değiştirebildiğini düşünmeye yardımcı olur. Tunç'un kahramanı bakım verdiği yakınlarından uzakta kazanç elde ederken işverenin talepleriyle uğraşır; Asa ise işe gidip geldikçe ailesinin yanındaki eve dönecektir. Her iki durumda da ücretin sağladığı imkânlar, çalışma sonrasında kimlerin ihtiyaçları için hazır bulunulması beklendiğiyle birlikte değerlendirilmelidir.

Tunç'un kahramanı Ushuaia'ya vardığında bedeni değişmemiştir, fakat o bedenle yapabileceklerini başkalarının nasıl değerlendirdiği değişir; mahallesinde alay konusu olan uzun boyu, lokantada yüksek raflara ulaşmasını kolaylaştırır. Pansiyoncu kadının ona güvenmesi de kendisini beceriksiz sayan eski çevresinden farklı bir karşılaşmadır. Bu ayrıntılardan iki ülkenin kadınlara yaklaşımı hakkında genel bir hüküm çıkarmak, romanın tek tek insanlar arasında kurduğu ayrımları gözden kaçırır. Massey, "toplumsal cinsiyet ilişkileri, büyük kültürel farklılıklar arasında olduğu gibi, birbirine oldukça yakın yerel kültürler arasında da belirli örüntüler hâlinde değişebilir" (1994, s. 178) derken yakın çevreler arasındaki farkları da hesaba katar. Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve yaş gruplarında kadınların konut deneyimini araştıran Sungur'un bu deneyimlerin "yaş gruplarına ve bölgesel bağlamlara göre önemli ölçüde değiştiğini" (2025, s. 930) belirtmesi, ülkeyi bütün kadınların aynı biçimde yaşadığı bir yer olarak ele almanın güçlüğünü destekler. Araştırmanın mahremiyet ve aidiyet etrafında geliştirdiği karşılaştırma, evin anlamını belirleyen ilişkilerin yaşamın farklı dönemlerinde değişebildiğini hatırlatır; roman kişilerini de yalnızca bulundukları ülke üzerinden tanımlamak bu değişimleri örter. *Çukur*'daki kayınvalidenin tutumu, aile içindeki beklentileri tek bir ses gibi okumanın neden güç olduğunu gösterir: kendisi yıllarca bakım vermiş olsa da Asa'nın işini bırakmasını istememiş, oğlu tek başına taşınırsa gelininin çalışmayı sürdürebileceğini düşünmüştür. Kuru Kız'ın komşuları ise ona evliliği önerirken ret cevabını duymalarına rağmen kendi görüşlerinde ısrar ederler; kadının isteği, sundukları güvenceden daha az değerli sayılır. Ushuaia'da ise mahallesinde bedenine bakılarak verilmiş adın taşıdığı yargılardan uzak ilişkiler kurabilir. Soysal Eşitti bu değişimi "bedeni aracılığıyla değil kişiliği ile görünür olur ve varlığı kabul görür" (2024, s. 341) diye açıklar. Miguel'le ilişkisinde kahramanın evlenme ihtimalini kendisinin tartabilmesi de bu tanınmayla ilgilidir: mahallesindeki teklifte başkalarının seçtiği geleceğe razı olması beklenirken burada hakkında deneyim edindiği bir insanla yaşayabileceği hayatı düşünür. İki evlilik ihtimalini, yalnızca birini reddedip diğerine yaklaşmış olmasından hareketle tutarsızlık sayamayız. Asa'nın markette çalışacağı günlerde aile içindeki ilişkilerinin nasıl süreceğini ise bilmediğimiz için, romanın sonunda onun adına tamamlanmış bir gelecek tasarlamak da güçtür. Biri uzaklara gitmiş, diğeri aynı çevrede işe başlamıştır; kazanılanı anlayabilmek, bu mesafeleri karşılaştırmaktan önce her birinin emeğini kimin için harcadığına ve hangi konuda hâlâ başkalarının kararına bağlı olduğuna bakmayı gerektirir.

Sonuç

Asa'nın taşınması, kocasının işine ve aile konutunun sunduğu kolaylığa göre gerçekleştiğinden, yeni adresinde kendi başına nereye ulaşabileceği daha sonra karşısına çıkan bir sorundur; Kuru Kız'ın gidişindeyse evin satılmasıyla sağlanan para, seçtiği yere ulaşmak için kullanılır. Karşılaştırmanın konut üzerinden vardığı sonuç, kadınların aynı kaynaktan aynı biçimde yararlanmadığıdır. Kirasız oturabilmek Asa'nın geçimini kolaylaştırır, fakat bu konutu kendi istediği başka bir hayata aktarabileceği bir birikim gibi kullanamaz. Kuru Kız'ın elindeki mülkün satış bedelini harcayabilmesi, hareketinin maddi dayanağını oluşturur. Bu farklılığın yanında, her iki kadının zamanının yakınları için kullanılmasına ilişkin beklenti, evlilik durumları değişse de sürer. Gelin olarak çağrılan Asa'yla yıllarca bekâr bir kız evlat olarak bakım veren Kuru Kız'ın karşılaştırılması, kadınların kendi hayatlarını düzenlemesini güçleştiren yükün yalnızca eş olmaktan kaynaklanmadığını düşündürmektedir. Bakımın sona ermesi bile kendiliğinden başka bir hayat sağlamaz; Tunç'un kahramanı, yakınlarının ölümünden sonra evin satışını ve yolculuğunu hazırlayacak zamanı bulur, fakat gidebilmek için bu işlerin her birini öğrenmesi gerekir. Ahmed'in "yönelim" kavramıyla okunan bu hazırlık, yıllarca aile ihtiyaçları için harcanmış çabanın başka bir isteğe ayrılmasıdır; Massey'nin "iktidar geometrisi" ise aynı isteği sürdürebilmek için gereken paraya, bilgiye ve yardıma erişimin eşitsizliğini açıklamaktadır. İki yaklaşımın birlikte kullanılması, kadınların yaşadıkları sarsıntıyı sonrasında yapabileceklerinden

ayırarak tartışmayı mümkün kılar. Asa'nın bedeniyle tam örtüşen çukurdan çıkmasıyla yerleştiği aile hayatından ayrılması arasında böyle bir fark vardır; düştüğü yeri sonradan bulamaması, o deneyimi açıklayabilecek sağlam bir dayanak edinmesini de önler. *Kuru Kız*'da ise varışın romanın başında anlatılması, geçmişteki bakım yıllarının nasıl okunacağını değiştirir: okur, kadının o evden gidebildiğini bilerek ayrılışın koşullarını izler. Anlatıların bu farkını korumak, benzer baskılardan her iki kadının da aynı yoldan çıkmasını beklemeyi önler. Oyamada, Asa'nın geleceğini kendi gelirini kazanabileceği market işiyle aralar; bisikletle erişebildiği bu iş, elindeki seçenekleri artırsa da eve döndüğünde onu bekleyecek görevlerin paylaşımı henüz bilinmemektedir. Ushuaia'da daha önce aile içinde karşılıksız yaptığı uğraşlardan para kazanan Kuru Kız, bu kez işverenin fazladan talepleriyle karşı karşıyadır. Eve ve bakım zamanına ilişkin soru, çalışma saatleriyle ücretin konuşulduğu ilişkilere taşınır. Önceki araştırmaların beden, nesne ve olay örgüsü üzerinde geliştirdiği yorumlara bu makalenin eklediği karşılaştırma, bu ayrıntıları kadınların hareketi başlatabilme ve sürdürme yetkileri içinde birbirine bağlamaktadır. İnceleme iki romanın Türkçe metinleri üzerinden yürütüldüğünden, bulguların Japonya ve Türkiye'deki kadınların hayatlarına genellenmesi bu çalışmanın sınırını aşmaktadır. Farklı sınıfsal koşulları ve bakım ilişkilerini anlatan metinlerle yapılacak okumalar, özellikle mülkü satma olanağı bulunmayan kadınların hareketini tartışarak bu sınırı genişletebilir. Bu iki romanda kendi hayatına yön verebilmek, bütün bağlardan uzaklaşmakla tamamlanan bir durumdan çok, hangi ilişkileri sürdüreceğine ve emeğini hangi amaçla kullanacağına karar verebilmek için gündelik koşulların değiştirilmesiyle ilerleyen bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça / References

Ahmed, S. (2006a). Orientations: Toward a queer phenomenology. GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies, 12(4), 543–574. DOI: 10.1215/10642684-2006-002.

Ahmed, S. (2006b). Queer phenomenology: Orientations, objects, others. Duke University Press.

Ahmed, S. (2018). Feminist bir yaşam sürmek (B. Sümer Aydaş, Çev.). Sel Yayıncılık.

Arslan Yıldız, A. (2025). Kurmacanın yapısı üzerine: Kuru Kız romanında mevsimin rolü. Edu 7: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(17), 18–39.

Buriticá Alzate, J. (2024). Breastfeeding, folklore, and nature: Reading Oyamada Hiroko's "Spider Lilies" and Matsuda Aoko's "Enoki". *Japanese Language and Literature, 58*(2), 225–251. DOI: 10.5195/jll.2024.325.

Cresswell, T. (2010). Towards a politics of mobility. Environment and Planning D: Society and Space, 28(1), 17–31. DOI: 10.1068/d11407.

Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. New Left Review, (100), 99–117. DOI: 10.64590/nt2.

Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. Gender & Society, 2(3), 274–290. DOI: 10.1177/089124388002003004.

Kaplan, M. (2011). "Kaplumbağa'nın özgürlüğü": Kadınlar ve ev içi emek. Folklor/Edebiyat, 17(65), 163–172.

Karacar, M. (2025). Kültürel değişimin dekoratif unsurları dönüştürmesi: Kuru Kız romanı örneği. Dil ve Edebiyat Araştırmaları, (31), 245–260. DOI: 10.30767/diledeara.1598364.

Karakuş, S. S. (2024). Ayfer Tunç'un Kuru Kız romanının Oidipus karmaşası, kötülüğün sıradanlığı ve iğrençlik kavramları açısından incelenmesi. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 12*(36), 108–128. http://www.turukdergisi.com/PdfMakaleGoster.aspx?ID=1385.

Koçak Turhanoğlu, F. A., & Beklan Çetin, O. (2023). Toplumsal cinsiyet bağlamında "ev"in anlamı ve ev ile kurulan ilişkinin farklılaşması. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 26*(1), 40–60. DOI: 10.18490/sosars.1290150.

Massey, D. (1994). Space, place, and gender. University of Minnesota Press.

Massey, D. (2005). For space. SAGE.

Massey, D. (2009). Concepts of space and power in theory and in political practice. Documents d'Anàlisi Geogràfica, (55), 15–26. DOI: 10.5565/rev/dag.965.

Oyamada, H. (2022). Çukur (H. C. Erkin, Çev.). Siren Yayınları.

Öner, Y., & Atsız, H. (2022). Toplumsal cinsiyet rollerinin mekân bağlamında analizi: Feminist yaklaşımlar ve özen etiği perspektifi. *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 21*(2), 530–559. DOI: 10.20981/kaygi.1068464.

Passman, D., O'Hara, S., & Levin-Keitel, M. (2024). For whom the wheels roll: Examining the mobility of care in Washington, DC, USA. *Frontiers in Sustainable Cities, 6*, 1379958. DOI: 10.3389/frsc.2024.1379958.

Rostami, A., Trupp, A., & Stephenson, M. L. (2024). Female solo travel experiences: An autoethnography on social and emotional challenges with tourism industry stakeholders. *Advances in Southeast Asian Studies, 17*(2), 201–212. DOI: 10.14764/10.ASEAS-0112.

Sever, H., & Leyla Kuzu, Ş. (2024). Bakımın kadınlaşması ve evde bakım yardımı uygulaması: Gaziantep'te bakım veren kadınların deneyimleri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 27*(1), 98–116. DOI: 10.18490/sosars.1476321.

Soukhov, A., Mooney, N., & Ravensbergen, L. (2025). Exploring mobility of care with measures of

accessibility. *Journal of Transport Geography, 123*, 1-13. DOI: 10.1016/j.jtrangeo.2024.104050.

Soysal Eşitti, A. (2024). Ayfer Tunç'un Kuru Kız adlı romanında beden sorunsalı. Folklor/Edebiyat, 30(118), 337–352. DOI: 10.22559/folklor.2685.

Sungur, M. (2025). Women's domestic spatial experiences through privacy, personal space, and belonging: A gendered perspective. *OPUS Journal of Society Research, 22*(5), 928–945. DOI: 10.26466/opusjsr.1730676.

Tunç, A. (2023). Kuru kız (2. bs.). Can Yayınları.

Ünlü, S. (2024). Ev içi ücretsiz emeği Cumhuriyet'in kadın idealiyle okumak. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 10*(1), 1–24. DOI: 10.21798/kadem.2024.144.